

Slutreplik

1. Primära egenskaper och estetisk kvalitet

I *Reasons in Aesthetic Judgments* säger Beardsley:

Jag kallar ett skäl objektivt om det refererar till någon egenskap – d v s någon kvalitet eller inre relation eller mängd av kvaliteter och relationer – inom verket självt eller till någon meningsrelation mellan verket och världen (1969, s 245).

Vi ser alltså att objektiva skäl i estetiken grundar sig på objektiva egenskaper hos verket. Beardsley tillägger lite längre fram, under rubriken "Applying the General Canons":

För att sammanfatta: De tre generella kriterierna, enhet, komplexitet och intensitet, kan meningsfullt åberopas i omdömen om estetiska objekt, vare sig dessa är auditiva, visuella eller verbala. Dessutom åberopas de ständigt av aktade kritiker (1969, s 253).

Det verkar odiskutabelt att Beardsley menar att hans teori kan och bör tillämpas i syfte att hjälpa oss, eller åtminstone att hjälpa "reputable critics", att fälla korrekta estetiska omdömen.

Man måste skilja mellan två olika saker:

a) Ett verk har en stor estetisk kvalitet trots att det saknar en av Beardsleys primära positiva egenskaper.

b) Ett verk har en stor estetisk kvalitet på grund av att det saknar en av Beardsleys primära positiva egenskaper.

Den första punkten är förenlig med Beardsleys Universal Criterion Theory. Den andra är inte det. Den strider mot Beardsleys definition av primära estetiska egenskaper enligt vilken en primär estetisk egenskap "alltid gör verket bättre" (Beardsley 1962, s 485). Visserligen accepterar Beardsley att frånvaron av en primär egenskap kan kompen-

seras om verket uppvisar en större grad av de andra estetiska egenskaperna. Vad Beardsley aldrig skulle kunna acceptera utan att vara inkonsekvent i sina definitioner är att enheten, komplexiteten eller intensiteten skulle kunna betraktas som brister hos något verk. Därför skriver han:

Om en kritiker sade att ett verk är dåligt just därför att det är för enhetligt, så tror jag att sammanhanget skulle visa att han menade att det är för enkelt (dvs i alltför hög grad saknar intressant komplexitet) eller för kyligt (dvs i alltför hög grad saknar intensiva regionala egenskaper) (Beardsley 1969, s 246).

Detta betyder onekligen att en primär egenskap som enhet aldrig negativt kan påverka det estetiska värdet hos ett verk. I fall en kritiker skulle hävda att en positiv egenskap skulle utgöra en brist hos verket så skulle det visa sig att kritikern egentligen menade något annat, nämligen att verket saknade andra positiva egenskaper.

En punkt i min kritik av The Universal Criterion Theory är att Beardsleys positiva egenskaper kan sänka det estetiska värdet hos ett verk. Buñuels filmer har en löst organiserad struktur. De skulle bli sämre om de vore mer enhetliga. Jag menar att de är bra på grund av att de saknar en av Beardsley primära egenskaper och inte trots att de saknar den. Detta estetiska omdöme är långt ifrån absurt. Jag delar det med ... Buñuel!

Givet att Matisse strävar efter enkelhet, skulle hans målningar bli sämre om de hade en större grad av komplexitet. Återigen menar jag vad jag säger och ingenting annat.

2. Objektivitet

Om ett kriterium är universellt så måste det kunna användas av alla talare på ett likadant sätt oberoende av användarens personlighet och livshållning. Om man gör en beskrivning av en bilolycka genom att säga att den blå bilen kom från vänster och den röda från höger så använder man termerna "blå" och "röd" på ett sätt som är oberoende av betraktarens personliga särdrag. Beskrivningen blir då objektiv. Om Beardsleys primära estetiska egenskaper inte kunde användas på detta sätt så vore det felaktigt att kalla dem för objektiva och att grunda objektiva estetiska omdömen på dem.

3. Objekt

Min användning av termen "objekt" är inte säregen. Den skiljer sig inte från vårt vardagliga språkbruk. Det går att under bestämda omständigheter använda ordet "objekt" för att tala om en person, en tanke eller en konstverk. Man kan säga att Beatriz Portinari var objektet för Dantes tankar och att Laura var objektet för Petrarcas dikter, trots att ingen av dessa poeter betraktade sina älskade som ett objekt. Den mest vardagliga användningen av ordet "objekt" är inte tillämplig på personer såvida man inte vill förolämpa dem. Att lära känna en person och att känna igen ett objekt är helt olika verksamheter. I den andra verksamheten använder man objektiva termer och man fäller omdömen i vilka alla medlemmar i en bestämd språkgemenskap överensstämmer. När vi talar om hur en person egentligen är kan vi inte vänta oss en sådan överensstämmelse. Det vi tänker om en människa är påverkat av vilka vi är som människor, av vår livshållning. Detsamma gäller våra estetiska omdömen.

"Hur kan Wilhelms säregna användning av termen 'objekt' bidra till att övervinna den eviga motsättningen mellan objektivistiska och subjektivistiska ståndpunkter och läror?", undrar Österberg. På denna fråga vill jag svara att jag har skrivit en hel bok i detta ämne i vilken jag kan rekommendera den nyfikne läsaren att ta del av kapitel 4 (Bortom dikotomin objektiv/subjektiv), 7 (Att förstå och uppskatta en litterär text) och 8 (Är estetiska omdömen individuella?). Min kritik av Beardsley inskränker sig till kapitel 2 och är således bara en förberedelse till mitt försök att övervinna en icke evig motsättning.

Litteratur

- BEARDSLEY, MONROE C (1962) "On the Generality of Critical Reasons", *The Journal of Philosophy* 59.
- BEARDSLEY, MONROE C (1969) "Reasons in Aesthetic Judgments", John Hospers (red), *Aesthetics* (New York & London: Free Press).
- BEARDSLEY, MONROE C (1973) "What Is an Aesthetic Quality", *Theoria* 39.
- BEARDSLEY, MONROE C (1981) *Aesthetics: Problems in the Philosophy of Literary Criticism* (Indianapolis: Hackett).
- Bonniers lexikon*, 1 uppl (Stockholm, 1961–1967).
- Bra böckers lexikon*, 1 uppl (Höganäs, 1971).
- HOSPERS, JOHN (1982) *Understanding the Arts* (Englewood Cliffs: Prentice-Hall).
- LYAS, C (1992) "The Evaluation of Art", Oswald Hanfling (red), *Philosophical Aesthetics* (Oxford: Blackwell).
- ORTEGA Y GASSET, J (1977) *Origen y epílogo de la filosofía* (Mexico D F: Fondo de cultura económica).
- ORTEGA Y GASSET, J (1982) *Ideas sobre el teatro y la novela* (Madrid: Revista de Occidente & Alianza editorial).
- SABATO, E (1989) *Entre la letra y la sangre: Conversaciones con Carlos Catania* (Barcelona: Seix Barral).
- WILHELM, JUAN (1999) *Smak eller värde* (Nora: Nya Doxa).